

Flukt – hvordan gjør man det?

Historien om Leif Grusds flukt fra Norge til Sverige

Lærerveiledning

Overordnet om undervisningsopplegget

Den internasjonale Holocaustdagen er en minnedag lagt til datoen for frigjøringen av Auschwitz-Birkenau. HL-senterets undervisningsavdeling tilbyr hvert år et undervisningsopplegg som kan brukes i klasserommet til å markere dagen. I år har vi laget et opplegg for mellomtrinnet. Opplegget egner seg godt også for eldre elever.

I dette opplegget ønsker vi å gjøre elevene kjent med sentrale sider ved norsk-jødisk historie. Under andre verdenskrig ble 772 jøder deportert fra Norge til ulike konsentrasjonsleirer på kontinentet, hovedsakelig til Auschwitz. 38 av disse overlevde. 1216 jøder fra Norge flyktet i løpet av krigen, først og fremst til Sverige. Etter krigen kom mange av flyktningene tilbake til Norge og gjenetablerte seg her. Flukt og forflytning er altså sentrale erfaringer i norsk-jødisk historie.

I dette opplegget blir elevene kjent med disse erfaringene gjennom tidsvitnet Leif Grusd. Han var en jødisk gutt fra Oslo som selv flyktet til Sverige med sin mor og søster. Opplegget har til hensikt å belyse hva flukt og forflytning faktisk innebærer, og skape en bedre forståelse hos elever for hvor krevende dette var og hvilken risiko flukt innebar for alle som var involvert.

Gjennomføring 45 minutter

Opplegget krever ikke at elevene har større forkunnskaper om holocaust i Norge før de begynner, men kan heller benyttes som en introduksjon til temaet.

Innled med å lese det første avsnittet fra «Flukt – hvordan gjør man det? Tekst til læreren». Her får elevene korte faktaopplysninger om Leif Grusd som vil gi dem noen knagger når de skal se første film.

Vis dem film 1: «Leif Grusd og krigsutbruddet i 1940». Her blir elevene bedre kjent med Leif og får høre hans erindringer fra krigsutbruddet i 1940.

Etter å ha sett filmen bør lærer snakke med elevene om Vidkun Quisling og hans rolle i Norge under 2. verdenskrig. Læreren må også forklare hvordan jøder som følge av okkupasjonen ble en spesielt utsatt gruppe, og at den antijødiske politikken i Norge ble kraftig forsterket fra 1942 med registrering, arrestasjon og til slutt deportasjon ut av landet. For informasjon om hva man kan snakke om her, se gjerne de punktene som står om dette i «Flukt – hvordan gjør man det? Tekst til læreren».

Vis så film 2: «Leif Grusd – Flukten til Sverige». Her forteller Leif om hvordan han og familien flyktet fra hjemmet sitt i Oslo og til sikkerhet i Sverige.

Etter å ha sett filmen bør læreren sammen med elevene reflektere over alle de tingene som kunne ha gått galt under flukten, og hvor vanskelig og risikabelt flukt faktisk er.

Les det siste avsnittet fra «Flukt – hvordan gjør man det? Tekst til læreren».

Se film 3: «Leif Grusd – Livet i Sverige, hjemkomst og hjelpere.»

Be elevene gjøre siste oppgaven i «Flukt – hvordan gjør man det – oppgavehefte», som er å skrive en hilsen til Leif. Dersom læreren ønsker at disse tekstene skal gis til Leif Grusd, kan hilsenene sendes til HL-senterets undervisningsavdeling som vil bistå med å overbringe ham tekstene. Tekstene kan enten sendes digitalt til undervisning@hlsenteret.no eller fysisk til:

HL-senteret v/UA
Huk Aveny 56
0277 Oslo

Gjennomføring 90 minutter (anbefalt)

Dette undervisningsopplegget består av tre ulike komponenter: en tekst til læreren som inneholder en rammefortelling om Leif Grusd med forslag til arbeidsoppgaver til elevene underveis («Flukt – hvordan gjør man det – tekst til læreren»), et oppgavehefte til elevene («Flukt – hvordan gjør man det – oppgavehefte») og tre filmer hvor Leif Grusd gjenforteller om sin flukt fra Norge til Sverige under Andre verdenskrig. Det er også laget en fjerde film, men denne er tenkt som en fordypning til elever i ungdomsskolen og på videregående trinn.

Opplegget kan benyttes som en introduksjon til temaet holocaust i Norge. Følg instruksjonene i «Flukt – hvordan gjør man det – tekst til læreren». Her står det beskrevet i detalj hvordan opplegget skal

gjennomføres. Det er tenkt at elevene skal jobbe med oppgaveheftet i grupper, så lærer må i forkant ha skrevet ut det nødvendige antallet kopier av oppgaveheftet.

Nest siste oppgaven og siste oppgaven i oppgaveheftet er å lage en medalje til en hjelper samt å skrive en hilsen til Leif Grusd. Dersom læreren ønsker at enten medaljen skal gis til Einar Solbergseters sønn Tor Solbergseter eller at brevene som skrives skal gis til Leif Grusd, kan disse sendes til HL-senterets undervisningsavdeling som vil bistå med å overbringe tegninger og tekster til Solbergseter og Grusd. Materialet kan enten sendes digitalt til undervisning@hlsenteret.no eller fysisk til:

HL-senteret v/UA
Huk Aveny 56
0277 Oslo

Gjennomføring ungdomsskole og videregående skole – 120 minutter

Opplegget kan fint gjennomføres med eldre elever, men bør da tilpasses målgruppen. Ta utgangspunkt i metoden som er beskrevet under «Gjennomføring 90 minutter».

Når opplegget skal gjennomføres med eldre elever, bør det settes av utvidet tid. HL-senteret anbefaler at læreren bruker utvidet tid på oppgave 2 i oppgaveheftet til elevene: «Spørreskjema for jøder i Norge». Denne primærkilden fra 1942 kan brukes som inngang til å diskutere mer detaljert hvilke forestillinger nazister hadde om jøder, såkalt konspiratorisk antisemittisme, ved at elevene ser nærmere på hvilke spørsmål som stilles i skjemaet. Kilden kan videre brukes som utgangspunkt for en diskusjon om det å gi fra seg tilsynelatende uskyldige personopplysninger og hvordan disse opplysningene siden kan bli misbrukt av både statlige og private aktører. Denne diskusjonen vil ha overføringsverdi til elevenes egen verden i dag, hvor moderne teknologi brukes og misbrukes til å skreddersy informasjonskampanjer som har til hensikt aktivt å påvirke elevens holdninger og handlinger.

Etter å ha arbeidet med oppgave 2 bør elevene se film fire: «Leif Grusd – Flukt, hvordan gjør man det liksom?» Denne filmen inneholder en rekke nyanseringer som er med på å forklare hvorfor valget om å flykte er vanskelig for mange. Etter å ha sett filmen kan lærer gjerne repetere sammen med elevene hvilke årsaker Leif Grusd pekte på, så vel som ta opp ytterligere årsaker som kan ha påvirket valget om å flykte (som økonomiske forhold, kontaktnettverk, villigheten til å stole på fremmede, at medlemmer av familien allerede er arrestert, osv.)

Resten av opplegget gjennomføres som beskrevet i «Flukt – hvordan gjør man det – tekst til læreren». Etter å ha sett film tre kan det være fint å reflektere over det Leif Grusd sier i filmen. For eksempel beskrev Leif Grusd livet sitt i Sverige som relativt enkelt og godt – det var ikke tilfellet for alle. Hva kan ha bidratt til at livet som flyktning kunne være vanskelig? Og hvilken rolle spilte Sverige for Norge under Andre verdenskrig? Videre kommer Leif Grusd inn på hjemkomsten til Norge og at det var enklere for dem enn mange andre. Her er det en åpning både for å snakke om hva holocaust faktisk innebar for jødisk liv i Norge og for å snakke om den økonomiske likvidasjonen og hvor vanskelig det var å gjenetablere livet sitt etter krigen. Til sist snakker han om den dype takknemligheten overfor sine hjelpere. Hvem var disse menneskene? Hvilken risiko utsatte de seg for?

Nest siste oppgaven og siste oppgaven i oppgaveheftet er å lage en medalje til en hjelper samt å skrive en hilsen til Leif Grusd. Dersom læreren ønsker at enten medaljen skal gis til Einar Solbergseters sønn Tor Solbergseter eller at brevene som skrives skal gis til Leif Grusd, kan disse sendes til HL-senterets undervisningsavdeling som vil bistå med å overbringe tegninger og tekster til Solbergseter og Grusd. Materialet kan enten sendes digitalt til undervisning@hlsenteret.no eller fysisk til:

HL-senteret v/UA
Huk Aveny 56
0277 Oslo